

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
обліку і бізнес-консалтингу
Протокол № 1 від 25 серпня 2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

**ОБЛІК ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ
ПІДПРИЄМСТВ**

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	07 "Управління та адміністрування "
Спеціальність	071 " Облік і оподаткування "
Освітній рівень	другий (магістерський)
Освітня програма	" Облік і аудит "

Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробник
Д.е.н, професор

СВІТЛАНА ЛАБУНСЬКА

Завідувач кафедри
Обліку і бізнес-консалтингу

АНДРІЙ ПИЛИПЕНКО

Гарант програми

СВІТЛАНА ЛАБУНСЬКА

Харків
2023

ВСТУП

Актуальність навчальної дисципліни та її необхідність та роль у підготовці фахівців.

Облік діяльності та управління витратами підприємств – освітня компонента, яка передбачає розвиток загальних та спеціальних компетентностей та практичних навичок необхідних фахівцям з обліку та оподаткування, рівня магістр, які навчаються за освітньою програмою « Облік і аудит». Під час вивчення дисципліни *Облік діяльності та управління витратами підприємств* основна увага приділяється досягненню синтезу теорії і практики, що сприяє оволодінню навичками як стандартизованого, так й когнітивного мислення для прийняття рішень спрямованих на ефективне управління витратами підприємства на основі інформаційного ресурсу, сформованого в системі бухгалтерського обліку суб'єкту господарювання.

Навчальна дисципліна *Облік діяльності та управління витратами підприємств* спрямована на формування у студентів загального розуміння методологічних основ побудови калькуляційних систем обліку витрат фінансово-господарської діяльності промислового підприємства, набуття вміння розробляти та застосовувати на практиці системи управління витратами (DIRECT-COSTING, ABSORPTION-COSTING, ABC-COSTING, та STANDARD -COSTING в загальній системі менеджменту, що визначаються особливостями галузевої приналежності підприємства, його технологічним рівнем, стадією життєвого циклу та стратегічними цілями, які воно ставить собі на меті на даному етапі розвитку.

В ході вивчення дисципліни розглядаються питання та формуються професійні навички щодо:

- побудови ефективної системи формування центрів витрат підприємства;
- застосування методів та процедур визначення вартості калькуляційної одиниці виробленої продукції на основі застосування Національних та Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку;
- формування інструментарію управління витратами;
- розробки та впровадження бюджетів витрат та проведенні бюджетного аналізу та формування гнучкої інформаційної системи прийняття управлінських рішень за «слабкими сигналами» в системі менеджменту підприємств.

Окремий розділ навчальної дисципліни присвячено процесу обґрунтування прийняття рішень оперативного та стратегічного рівнів управління інвестиційними проектами підприємства.

Основною відмінністю навчальної дисципліни "*Облік діяльності та управління витратами підприємств*" є те, що вона носить міждисциплінарний характер та поднює базові знання та навички студентів з організації облікової політики, формування фінансової звітності підприємств, аналізу діяльності, внутрішнього контролю та аудиту, податкового менеджменту, використання сучасних інформаційних технологій, тощо.

Таким чином освітня компонента *Облік діяльності та управління витратами підприємств* повною мірою відповідає цілям навчання за програмою « Облік і аудит», а саме забезпечує підготовку фахівців, здатних розв'язувати складні завдання і проблеми у сфері професійної діяльності з обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування.

Метою навчальної дисципліни «Облік діяльності та управління витратами підприємств» є формування системи знань та практичних навичок оцінки та аналізу витрат господарчої діяльності та прийняття ефективних управлінських рішень на стратегічному та оперативному рівні спрямованих на їх оптимізацію, з урахуванням цілей підприємства та розробки стратегій розвитку бізнесу.....

Завданнями навчальної дисципліни є *формування*:

- усвідомлення ролі та значення управлінського обліку як інформаційного підґрунтя побудови ефективної системи менеджменту підприємства;

- розуміння методологічних основ побудови системи обліку та калькулювання витрат за центрами виникнення та їх співставлення з центрами відповідальності;

-оволодіння навичками впровадження та використання систем калькулювання (на одиницю продукції, попроцесної, позаомовної) та управління витратами підприємства (DIRECT-COSTING, ABSORPTION-COSTING, ABC-COSTING, STANDARD-COSTING);

-навичок розподілу загальновиробничих та інших накладних витрат в системі управлінського обліку;

-здатності до проведення аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу діяльності та прибутку, приймати управлінські рішення на базі отриманих розрахунків;

-розуміння принципів розробки бюджетів за всім циклом господарської діяльності;

-знань та навичок щодо інструментарію та критеріїв обрання інвестиційних проектів з позицій стратегічного та оперативного рівнів управління витратами.

-вміння складати бюджети та проводити контроль за їх виконанням;

-набуття професійних навичок контролю та аналізу відхилень під час виконання бюджетів для здійснення управління за « слабкими сигналами».

Об'єктом навчальної дисципліни є процес формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами діяльності підприємства.

Предметом навчальної дисципліни є розробка облікової політики підприємства спрямованої на організацію ефективного управління витратами операційної діяльності підприємства на оперативному та стратегічному рівні. █

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
PH02.	СК 01, СК07,СК11
PH05	СК07, СК09, СК11
PH06	СК01, СК02,СК07,СК09,СК11
PH07	СК01,СК07,СК11
PH10	СК01,СК05,СК07,СК09,СК11
PH17	СК11
PH20	ЗК01,ЗК03,СК01,СК05,СК07,СК09,СК11
PH21	ЗК01,СК01,СК02,СК05,СК07,СК09,СК11

де,

PH02. Знати теорію, методику і практику формування облікової інформації за стадіями облікового процесу і контролю для сучасних і потенційних потреб управління суб'єктами господарювання з урахуванням професійного судження.

PH05. Володіти інноваційними технологіями, обґрунтовувати вибір та пояснювати застосовування нової методики підготовки і надання облікової інформації для потреб управління суб'єктом господарювання.

PH06. Визначати інформаційні потреби користувачів облікової інформації в управлінні підприємством, надавати консультації управлінському персоналу суб'єкта господарювання щодо облікової інформації.

PH07. Розробляти внутрішньо фірмові стандарти і форми управлінської та іншої звітності суб'єктів господарювання

PH10. Збирати, оцінювати та аналізувати фінансові та нефінансові дані для формування релевантної інформації в цілях прийняття управлінських рішень.

PH17. Готувати й обґрунтовувати висновки задля консультування власників, менеджменту суб'єкта господарювання та інших користувачів інформації у сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування

PH20. Демонструвати знання основних вимог щодо ідентифікації, калькулювання, бюджетування та відображення в обліку доходів та витрат за основними видами діяльності підприємства, здійснювати контроль витрат за основними центрами відповідальності, мати навички управління витратами в межах проектного менеджменту та консолідації обліково-аналітичної інформації

PH21. Формувати та структурувати інформацію, для впровадження ефективних рішень щодо управління витратами виробничого підприємства з використанням економіко-математичних методів та моделей.

ЗК01. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК03. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій

СК01. Здатність формувати та використовувати облікову інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень на всіх рівнях управління підприємством в цілях підвищення ефективності, результативності та соціальної відповідальності бізнесу.

СК02. Здатність організовувати обліковий процес та регламентувати діяльність його виконавців у відповідності з вимогами законодавства та менеджменту підприємства

СК05. Здатність застосовувати методи і методики аналітичного забезпечення сучасних систем менеджменту з урахуванням стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності, ризику та/або асиметричності інформації.

СК07. Здатність формулювати завдання, удосконалювати методики та впроваджувати сучасні методи фінансового та управлінського обліку, аналізу, аудиту і оподаткування у відповідності зі стратегічними цілями підприємства

СК09. Здатність здійснювати діяльність з консультування власників, менеджменту підприємства та інших користувачів інформації у сфері обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування

СК11. Здатність щодо ідентифікації та оцінки в системах бухгалтерського обліку та менеджменту підприємства щодо об'єктів управлінського впливу та формування обліково-аналітичної інформації про виробничу діяльність в підсистемі управління витратами підприємства

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основні підходи до побудови системи управління витратами підприємства

Тема 1. Управлінський процес та роль бухгалтера в процесі прийняття управлінських рішень

1.1. Розвиток управлінського обліку як системи управління витратами підприємства.

Сутність, зміст, призначення та принципи управлінського обліку. Етапи розвитку управлінського обліку. Користувачі облікової інформації. Управлінський облік та інформаційні технології.

1.2. Порівняння функцій управлінського обліку за кожним етапом розвитку в системі менеджменту підприємства.

Порівняння управлінського обліку з фінансовим обліком. Співвідношення понять: виробничий облік, управлінський облік, управління витратами.

1.3. Роль бухгалтерів з управлінського обліку підчас прийняття управлінських рішень в системі менеджменту підприємства.

Елементи управлінського процесу. Роль бухгалтера в управлінському процесі. Відповідальність за аналіз результатів діяльності.

Тема 2. Особливості класифікації витрат підприємства в системах обліку та менеджменту підприємства

2.1. Ідентифікація та структурування витрат в системі менеджменту підприємства.

Мета та сфери застосування класифікації витрат підприємства. Принципи оцінки прямих витрат підприємства на продукт за вітчизняними та міжнародними стандартами. Способи розподілу непрямих виробничих витрат підприємства для визначення собівартості продукції (товарів, робіт, послуг). Порядок формування прямих та непрямих по відношенню до продукту витрат

періоду. Застосування бухгалтерського аналізу для формування управлінської звітності.

2.2. Формування та особливості обліку центрів витрат підприємств.

Формування центрів витрат та центрів відповідальності. Обліково-аналітична база для визначення ефективності діяльності центрів відповідальності.

2.3. Облік та оцінка витрат за видами діяльності .

Поведінка витрат та її вплив на формування ціни контракту. Релевантні та нерелевантні витрати. Формування ціни на спецзамовлення.

2.4. Застосування ABC-методу в класифікації витрат суб'єктів господарювання.

Визначення баз розподілу умовно- постійних витрат . Застосування загальних та спеціальних ставок розподілу умовно- постійних витрат.

Тема 3. Особливості обліку виробничих витрат підприємства

3.1. Особливості обліку прямих витрат на продукт згідно з МСФЗ та НП(С)БО.

Методи розподілу накладних виробничих витрат. Визначення нормативної ставки розподілу постійних накладних виробничих витрат. Визначення нормативної ставки розподілу змінних накладних виробничих витрат

3.2. Облік та процедури розподілу загальновиробничих витрат в системі управлінського та фінансового обліку.

Організація обліку накладних витрат на рахунках фінансового обліку. Бази розподілу накладних виробничих витрат. Облік відхилень змінних накладних витрат. Облік відхилень постійних накладних витрат. Загальна та окремі ставки розподілу непрямих виробничих витрат.

Тема 4. Система калькуляції на одиницю виробу на вітчизняних та зарубіжних підприємствах

4.1. Сутність та загальна характеристика системи калькулювання на одиницю виробу.

Сутність системи калькулювання витратна одиницю продукції, основні характеристики, сфери її застосування. Оцінка та ідентифікація калькуляційної одиниці.

4.2. Формування оцінки собівартості одиниці продукції

Способи та методи калькулювання. Нормативний метод та нормальне калькулювання. Види калькуляцій. Первинна документація як база для калькулювання та оцінки витрат.

4.3.Оцінка повних витрат на одиницю виробу з метою ціноутворення

Методи ціноутворення. Трансфертні ціни та трансферне калькулювання. Маржинальне калькулювання .Оцінка та ідентифікація повних витрат на продукт.

Тема 5. Особливості побудови позамовної системи калькулювання витрат

5.1. Загальна характеристика системи калькулювання на замовлення.

Сутність позамовної системи калькулювання витрат, основні характеристики, сфери її застосування. Визначення замовлення як об'єкта витрат. Порядок акумулювання за кожним заказом прямих матеріальних витрат, витрат на оплату праці, виробничих накладних витрат. Позамовна картка.

5.2. Формування облікової політики підприємства при позамовному калькулюванні.

Елементи облікової політики підприємства щодо виробничих витрат. Порядок побудови та критерії суттєвості облікової політики. Визначення переліку статей виробничої собівартості продукції (робіт, послуг). Обґрунтування методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції, порядку розподілу виробничих накладних витрат між видами продукції (робіт, послуг) при позамовному калькулюванні.

Тема 6. Система калькулювання витрат на окремий вид робіт (Попроцесне калькулювання та калькулювання за переділами)

6.1. Об'єкти обліку витрат і калькулювання їх собівартості. Поняття "еквіваленту одиниці готової продукції".

Загальна характеристика системи попроцесного калькулювання. Підходи до визначення та розрахунку еквівалентних одиниць виробленої продукції, що застосовуються у світовій практиці. Визначення еквівалентних одиниць продукції за різними методами оцінки запасів.

6.2. Етапи облікових робіт із визначення витрат.

Алгоритм проведення розрахунку фінансового результату та оцінки залишків запасів за умов використання методу середньозваженої вартості, ФіФО та нормативного методу.

Змістовий модуль 2. Організація управління витратами підприємства за різних систем управління витратами

Тема 7. Система STANDARD- COSTING. Особливості складання головного (основного) кошторису витрат підприємства за різними системами калькулювання

7.1. Особливості побудови облікової політики підприємства в системі управління витратами STANDARD- COSTING.

Методи нормального калькулювання. Розподіл відхилень фактичних витрат від стандартних за об'єктами калькулювання Відмінності формування основних фінансових показників в системі STANDARD COSTING. та вимог

щодо формування фінансової звітності за Н(С)БО №1 та МСФЗ

7.2.Сутність бюджетування та види бюджетів, функції бюджетування.

Сутність основного бюджету (кошторису) підприємства. Плановий і бюджетний період. Переваги бюджетування. Бюджетування як інструмент контролінгу. Напрямки класифікацій бюджетів підприємства

7.3.Етапи складання бюджетів. Види операційних та фінансових бюджетів.

Етапи бюджетування на підприємстві: підготовка до формування системи бюджетів підприємства; складання бюджету; перевірка виконання бюджету; корегування бюджетів підприємства. Формування бюджету (кошторису) доходів (продажів). Формування виробничого бюджету (кошторису) випуску в натуральних вимірниках. Розробка бюджету (кошторису) використання основних матеріалів (сировини, комплектуючих тощо) і бюджету (кошторису) придбання (бюджету придбання) основних матеріалів (сировини, комплектуючих тощо). Розробка бюджету (кошторису) трудових витрат. Бюджет виробничої собівартості. Бюджет загальних витрат на реалізацію продукції. Бюджет загальних операційних та адміністративних витрат.

7.4 Взаємоузгодження та взаємо поєднання бюджетів

Складання фінансових бюджетів та бюджету капітальних вкладень підприємства. Складання зведеного бюджетного балансу. Розробка прогнозного звіту про прибутки та збитки. Методики визначення взаємоузгодженої та взаємо поєднання бюджетів.

Тема 8. Переваги складання та використання гнучких бюджетів задля планування та контролю за витратами підприємства. Організація управління витратами за відхиленнями

8.1 Сутність гнучкого бюджетування та контроль виконання бюджетів.

Сутність гнучкого бюджету (кошторису), його відмінності від основного статичного бюджету. Переваги використання гнучких бюджетів у порівнянні зі статичними бюджетами.

8.2. Управління витратами підприємства за відхиленнями.

Зміст і порядок визначення відхилень фактичних значень від значень, передбачених кошторисом. Облік, аналіз і контроль відхилень як невід'ємна частина управління витратами. Організаційна схема обліку відхилень. Причини несприятливих відхилень. Компенсуючі відхилення.

8.3. Аналіз відхилень за прямими матеріальними витратами.

Відображення використання у виробництві матеріальних ресурсів та обліку відхилень на бухгалтерських рахунках. Відхилення за ціною на матеріали. Відхилення за використанням матеріалів.

8.4. Відхилення за трудовими витратами.

Види відхилень за витратами прямої праці: відхилення за ставкою оплати прямої праці, відхилення за продуктивністю праці. Відображення

відхилень за трудовитратами на бухгалтерських рахунках.

8.5.Схема відхилень за виробничими накладними витратами.

Види відхилень за змінними виробничими накладними витратами: відхилення за використанням, відхилення за продуктивністю. Схема узгодження відхилень за змінними виробничими накладними витратами.

Види відхилень за постійними виробничими накладними витратами: відхилення за використанням, відхилення за обсягом виробництва. Схема узгодження відхилень за постійними виробничими накладними витратами.

Тема 9. Особливості побудови та використання системи управління витратами підприємства за змінною складовою (система DIREKT-COSTING)

9.1. Порядок формування фінансового результату в системі управління за змінними витратами.

Групування витрат на постійні та змінні за критерієм реагування на зміни обсягу виробництва та продажів. Організація відокремленого обліку постійних та змінних витрат як головний елемент системи *DIREKT-COSTING*. Маржинальний дохід та операційний прибуток як ключові фінансові показники системі управління за змінними витратами.

9.2. Переваги та недоліки використання системи DIREKT-COSTING.

Вплив калькулювання собівартості за змінними витратами на величину прибутку за умов: а) виробництво дорівнює продажам; б) виробництво більше за продажі; в) обсяг продажів перевищує обсяг виробництва.

9.3. Застосування CVP-аналізу як інструменту формування інформації для прийняття ефективних управлінських рішень.

Маржинальний аналіз як перевага використання системи *DIREKT-COSTING*.

Тема 10. Особливості побудови та використання системи управління повними витратами підприємства (система ABSORPTION-COSTING)

10.1. Характеристика ABSORPTION COSTING як системи управління повними витратами підприємства.

Особливості складання управлінської звітності в системі *ABSORPTION COSTING*. Кореспонденція загальних показників управлінської та фінансової звітності. Сфери застосування *ABSORPTION COSTING* під час прийняття управлінських рішень. Основні «оптики» системи.

10.2. Порядок формування фінансового результату в системі управління за повними витратами.

Особливості оцінки собівартості реалізованої продукції за системою повних витрат, згідно з НП(С)БО 16. Причини виникнення недорозподілених та надлишково розподілених виробничих накладних витрат, порядок їх корегування у собівартості реалізованої продукції.

10.3. Переваги та недоліки використання системи ABSORPTION COSTING.

Узгодженість системи *ABSORPTION COSTING* з вимогами МСФЗ як

її перевага. Обмеженість щодо формування обліково-аналітичної бази для прийняття управлінських рішень.

10.4. Порівняння оцінки запасів та фінансового результату в системах ABSORPTION- та DIREKT-COSTING.

Вплив калькулювання собівартості за повними витратами на величину прибутку за умов: а) виробництво дорівнює продажам; б) виробництво більше за продажі; в) обсяг продажів перевищує обсяг виробництва.

Тема 11. Особливості управління витратами в межах проектного менеджменту

11.1. Процеси управління вартістю проекту та методи розрахунку вартості проекту.

Організаційні основи управління проектами. Особливості побудови облікової політики. Механізм здійснення проектного фінансування.

11.2. Ресурсне планування проекту: сучасні методи управління запасами

Система управління запасами з фіксованою періодичністю замовлення. (система Періодичного перегляду). Система управління запасами з фіксованим розміром замовлення (система Повторного замовлення)

11.3. Управління витратами на оплату праці та застосування систем бонусного стимулювання.

Фіксована ставка або фіксована заробітна плата. Відрядна форма оплати праці. Форми оплати праці із застосуванням Індивідуальні систему бонусів: План Хелсі (50/50), Система Хелсі- Вейр (33 1/3), Бонусна система Девіда Роуена. Колективні системи бонусного стимулювання.

11.4. Оцінка непрямих витрат на виконання проекту.

Особливості розподілу виробничих витрат в проектному управлінні.

Тема 12. Прийняття довгострокових інвестиційних рішень

12.1 Характер інвестиційних рішень. Методи оцінки інвестицій.

Дисконтовані та недисконтовані методи прийняття інвестиційних рішень сфера, умови та особливості застосування.

12.2. Недисконтовані методи оцінки довгострокових капітальних інвестицій.

Недисконтовані методи оцінки інвестицій: метод окупності капітальних витрат і період окупності; обліковий коефіцієнт окупності

12.3. Оцінка довгострокових вкладень за допомогою дисконтування.

Дисконтування грошового потоку. Внутрішня ставка доходності (IRR). Чиста приведена вартість капіталовкладень (NPV). Взаємозв'язок між методом чистої приведеної вартості та методом внутрішньої ставки доходності. Інвестиційні рішення в умовах невизначеності.

Перелік практичних завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема1. Управлінський процес та роль бухгалтера в процесі прийняття управлінських рішень	<i>Практичне завдання №1.</i> Визначення можливості використання даних фінансового обліку в системі управлінського обліку
Тема2. Особливості класифікації витрат підприємства в системах обліку та менеджменту підприємства	<i>Практичне завдання №2.</i> Ідентифікація та класифікація витрат в системах управлінського обліку та менеджменту підприємства. Застосування ABC-методу в класифікації витрат суб'єкту господарювання
Тема3. Особливості обліку виробничих витрат підприємства	<i>Практичне завдання № 3</i> Застосування процедур розподілу загально-виробничих витрат в системі управлінського та фінансового обліку.
Тема4. Система калькуляції на одиницю виробу на вітчизняних та зарубіжних підприємствах	<i>Практичне завдання № 4</i> Особливості калькулювання собівартості одиниці продукції, практичний приклад
Тема5. Особливості побудови позаомовної системи калькулювання витрат	<i>Практичне завдання № 5</i> Приклад калькулювання собівартості продукції на замовлення. Особливості калькулювання та первинні документи.
Тема6. Система калькулювання витрат на окремий вид робіт (Попроцесне калькулювання та калькулювання за переділами)	<i>Практичне завдання № 6</i> Вирішення практичних завдань щодо калькулювання собівартості за процесами та видами діяльності
Тема7. Система STANDARD-COSTING. Особливості складання головного (основного) кошторису витрат підприємства за різними системами калькулювання	<i>Практичне завдання № 7</i> Вирішення практичних завдань щодо калькулювання собівартості за нормативними витратами
Тема8. Переваги складання та використання гнучких бюджетів задля планування та контролю за витратами підприємства. Організація управління витратами за відхиленнями	<i>Практичне завдання № 8</i> Оцінки відхилень та підготовки інформації щодо організації управління за «слабкими сигналами»
Тема9. Особливості побудови та використання системи управління витратами підприємства за змінною складовою (система DIREKT-COSTING)	<i>Практичне завдання № 9</i> Побудова управлінської звітності за змінними витратами
Тема 10. Особливості побудови та використання системи управління повними витратами підприємства (система ABSORPTION-COSTING)	<i>Практичне завдання №10</i> Побудова управлінської звітності за повними витратами
Тема 11. Особливості управління	<i>Практичне завдання № 11</i> Методи розрахунку

витратами в межах проектного менеджменту	вартості проекту та прийняття рішень в процесі управління вартістю проекту
Тема 12. Прийняття довгострокових інвестиційних рішень	<i>Практична робота № 12</i> Оцінка довгострокових вкладень за допомогою дисконтування

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 3. Особливості обліку виробничих витрат підприємств <i>Домашнє завдання 1,</i>	Оцінка центрів діяльності та центрів відповідальності підприємств
Тема 7. Система STANDARD-COSTING. Особливості складання головного (основного) кошторису витрат підприємства за різними системами калькулювання <i>Домашнє завдання 2,</i>	Розробка повного бюджетного циклу витрат та доходів підприємства
Тема 9. Особливості побудови та використання системи управління витратами підприємства за змінною складовою (система DIREKT-COSTING) та Тема 10. Особливості побудови та використання системи управління повними витратами підприємства (система ABSORPTION-COSTING) <i>Домашнє завдання 3,</i>	Формування та взаємоузгодження управлінської звітності в системах DIREKT-COSTING та ABSORPTION-COSTING
Тема 11. Особливості управління витратами в межах проектного менеджменту та Тема 12 Прийняття довгострокових інвестиційних рішень <i>Домашнє завдання 4,</i>	Розрахунок внутрішньої норми доходності (IRR) під час обрання проектів для інвестування
Написання статті/Есе за обраною	

Кількість годин лекційних, практичних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни *Облік діяльності та управління витратами підприємств* для набуття визначених результатів навчання та загальних й спеціальних компетентностей освітньої програми «

Облік і аудит» та активізації освітнього процесу на лекційних та практичних заняттях передбачено застосування таких методів навчання як:

Словесні (проблемні лекції: **Тема 1** Особливості класифікації витрат підприємства в системах обліку та менеджменту підприємства, **Тема 7** Система STANDARD- COSTING. Особливості складання головного (основного) кошторису витрат підприємства за різними системами калькулювання, **Тема 8** Переваги складання та використання гнучких бюджетів задля планування та контролю за витратами підприємства. Організація управління витратами за відхиленнями, **Тема 12** Прийняття довгострокових інвестиційних рішень), **Тема 3** Особливості обліку виробничих витрат підприємства, **Лекції-візуалізації:** **Тема 4** Система калькуляції на одиницю виробу на вітчизняних та зарубіжних підприємствах, **Тема 5** Особливості побудови позамовної системи калькулювання витрат **Тема 6** Система калькулювання витрат на окремих виді робіт (Попроцесне калькулювання та калькулювання за переділами), **Тема 9** Особливості побудови та використання системи управління витратами підприємства за змінною складовою (система DIREKT-COSTING), **Тема 10** Особливості побудови та використання системи управління повними витратами підприємства (система ABSORPTION- COSTING), **лекції-консультації:** (**Тема 11** Особливості управління витратами в межах проектного менеджменту), **лекція-провокація** (**Тема 2** Особливості класифікації витрат підприємства в системах обліку та менеджменту підприємства).

Наочні (ілюстрація (Тема 1-12).

Практичні (практична робота (Тема 1-12), есе (Тема 12), кейс-метод (Тема 3,4,5,8,9,11).

Під час проведення лекційних та практичних занять використовуються: проблемне викладання, частково-пошуковий та дослідницький методи викладання.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти. Оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою ХНЕУ ім. С. Кузнеця, включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів);

модульний контроль, проводиться з ініціативи викладача, у вигляді опитувань або презентації індивідуальних завдань за темами модулю. Результати модульного контролю виставляються з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль. Модульний контроль має на меті поінформувати студентів в процесі навчання про успішність вивчення тем дисципліни;

підсумковий контроль включає складання екзамену, який оцінюється

максимальною сумою 40 балів.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

для навчальної дисципліни *Облік діяльності та управління витратами підприємств*, з формою семестрового контролю екзамен (іспит)- максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти скласти екзамен (іспит) – 35 балів, відповідна структура поточного контролю наведена в табл.4.

Таблиця 4

Загальна таблиця балів за виконання завдань за навчальною дисципліною:

Види навчальних занять	Максимальна кількість балів
Практичні заняття	20
Письмова контрольна робота	20
Самостійна робота (домашні завдання)	15
Есе (стаття)	5

Оцінювання знань студентів під час практичних завдань, контрольних робіт, самостійної роботи (домашні завдання) та виконання індивідуального завдання (есе/стаття) проводиться за такими критеріями:

Практичні завдання (5 бали за кожне завдання):

- 1 – присутність на практичному занятті під час групового виконання ;
- 2 – завдання виконано з суттєвими помилками та здано без захисту;
- 3 – завдання виконано вірно, але з незначними помилками та здано без захисту;
- 4 – завдання виконано вірно, але здано без захисту;
- 5- завдання виконано вірно та захист звіту відповідно до графіку навчального процесу.

Контрольні роботи (5 балів за кожну контрольну роботу):

- Контрольні містять дві задачі
- 30% правильних відповідей – 2 бали;
 - 50% правильних відповідей – 3 бали;
 - 80% правильних відповідей – 4 бали;
 - 100% правильних відповідей – 5 балів.

Самостійна робота (домашні завдання) (5 бали за кожне завдання) :

- 1 – завдання виконано з грубими помилками, що призвели до невірному ходу розв’язання ;
- 2 – завдання виконано з суттєвими помилками та здано без захисту;
- 3 – завдання виконано вірно, але з незначними помилками та здано без захисту;
- 4 – завдання виконано вірно, але здано без захисту;
- 5- завдання виконано вірно та захист звіту відповідно до графіку навчального процесу.

Есе з презентацією матеріалу (5 балів):

5 – зміст та структура виконаного есе відповідають меті дослідження, запропонована презентація результатів дослідження та подано пояснення й висновки стосовно поставлених завдань; проведено комплексне дослідження об'єкту дослідження;

4-3 – зміст та структура виконаного есе відповідають меті дослідження, запропонована презентація результатів дослідження та подано пояснення й висновки стосовно поставлених завдань; проведено достатнє дослідження стану об'єкту дослідження, відповідно меті есе;

2-1 – зміст та структура виконаного есе відповідають меті дослідження, запропонована презентація результатів дослідження та подано пояснення й висновки стосовно поставлених завдань; проведено достатнє дослідження стану об'єкту дослідження відповідно меті есе, але недостатньо коректно визначено напрямки вирішення поставлених завдань;

0 – зміст та структура виконаного есе не відповідають меті дослідження або виконання есе відсутнє.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах семестрового екзамену (іспиту), диференційованого заліку або заліку. Складання семестрового екзамену (іспиту) здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним – 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається для дисциплін з формою семестрового контролю екзамен (іспит) – сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Семестровий контроль: Екзамен (40 балів).

До складу екзаменаційного білету входить три завдання у тому числі:

1 завдання – стереотипне, 2 завдання – діагностичне, 3 завдання – евристичне.

Кожне завдання екзаменаційного білету оцінюється окремо.

Стереотипне завдання оцінюються на 10 балів кожне, якщо завдання розв'язані абсолютно вірно.

Діагностичні завдання оцінюються на 15 балів. Максимальну кількість балів студент отримує, якщо завдання розв'язано абсолютно вірно.

Евристичне завдання оцінюється на 15 балів. Максимальну кількість балів студент може отримати, якщо завдання розв'язано абсолютно вірно, послідовно та вірно виконані всі необхідні розрахунки.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білету з навчальної дисципліни *Облік діяльності та управління витратами підприємств*

Харківський національний економічний університет ім. С.Кузнеця

Спеціальність: «Облік і оподаткування»

Освітня програма : «Облік і аудит»

Навчальна дисципліна: «Облік діяльності та управління витратами підприємств»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ

Завдання 1. Стереотипне (10 балів).

Підприємство використовує окремі ставки розподілу для загально виробничих витрат (ЗВВ) за виробничими підрозділами. База розподілу за цехом №1 машино-години, за цехом №2-людино-години. Нижче наведена наступна інформація про діяльність підприємства у поточному році:

ставка розподілу: за цехом №1- 68 грн. час;за цехом №2- 62 грн. час

Фактичні ВНВ:за цехом №1- 6570000 грн.:за цехом №2-8 375 000 грн. час

Інформація стосовно відпрацьованого часу та залишки за рахунками на кінець року наступна:

Назва рахунку	Фактично відпрацьовано, маш-год	Фактично відпрацьовано, люд-год	Вартість залишку за рахунком на кінець року (до вирахування фін. Результату),грн
Собівартість реалізованої продукції	69500	100000	18000000
Виробництво	18000	25000	4850000
Готова продукція	5000	4800	650000

Необхідно: Вирахувати недо (пере) розподілені витрати за кожним підрозділом, шляхом їх розподілу на собівартість реалізованої продукції. Зробити проведення з корегування ЗВВ.

Завдання 2. Діагностичне (15 балів).

Вітчизняне підприємство використовує систему стандарт-костинг. Нижче наведені стандартні витрати на виробництво продукції, що були прийняті підприємством на початок 202X року:

Вид витрат	Кількість	Ціна, у тому числі ПДВ
Основні матеріали	5кг	120 грн. / кг
Витрати праці	2,5 годин	66 грн. / год. (включно з ЄСВ)

На січень 202X року було складено гнучкий бюджет роботи підприємства на основі фактичного випуску продукції в обсязі 8 000 штук.

Фактичні показники роботи підприємства за січень 2023 року:

придбання основних матеріалів – 45 000 кг. (ціна –126 грн. / кг у тому числі ПДВ), витрати підприємства з транспортування та вивантаження на склад 105 000 грн.

використання основних матеріалів – 42 000 кг.;

витрати праці – 1 332 500 грн (ставка оплати праці – 65 грн. / год. включно з ЄСВ).

Необхідно: Розрахувати відхилення від стандартних витрат за січень 202X року, вказавши їх характер (сприятливі чи несприятливі):

- а) цінове відхилення за матеріалами, за закупками та використанням;
- б) відхилення за продуктивністю за матеріалами;
- в) цінове відхилення за витратами праці;
- г) відхилення за продуктивністю витрат праці;
- д) загальне відхилення за матеріалами та витратами праці.

ЗРОБИТИ ПЕРЕВІРКУ РОЗРАХУНКУ ВІДХИЛЕНЬ

Завдання 3. Евристичне (15 балів).

Фірма «АВС» виготовляє 2 види продукції: настінні годинники та компаси. В кінці 202X року бюджетний відділ зібрав дані для розробки бюджету на майбутній рік. Очікуваний обсяг продажів настінних годинників склав 60 000 одиниць по 70 грн. за одиницю, компасів – 40 000 одиниць по 100 грн. за одиницю. Фірма «АВС» **не є платником ПДВ.**

Залишки готової продукції на початок бюджетного року: настінні годинники – 20 000 одиниць, компаси – 8 000 одиниць. Очікуваний залишок готової продукції на кінець бюджетного року склався наступним чином: настінні годинники – 25 000 одиниць, компаси – 9 000 одиниць.

Для виробництва одиниці продукції використовується кількість матеріалів (табл. 1):

Таблиця 1

Вихідні дані про витрати матеріалів

Матеріал	Одиниця виміру	Настінний годинник	Компас
А	кг	4	5
Б	кг	2	3
В	шт	-	1

По відношенню по матеріалів прогнозовані дані склалися наступним чином (табл. 2):

Таблиця 2

Вихідні дані про матеріали

Матеріал	Ціна придбання, грн. (без ПДВ)	Залишок на початок року, кг	Залишок на кінець року, кг
А	8	32 000	36 000
Б	5	29 000	32 000
В	3	6 000	7 000

Прогнозовані витрати із заробітної плати наведені в табл. 3

Таблиця 3

Вихідні дані про заробітну плату

Продукція	Витрати робочого часу на одиницю, години	Ставка в грн.
Настінний годинник	2	56
Компас	3	60

Накладні витрати розподіляються на підставі ставки ВНВ на одну годину прямої праці, яка дорівнює 280 грн.

Необхідно розрахувати:

- 1) бюджет продажів у натуральному і вартісному вимірах;
- 2) бюджет виробництва в натуральному вимірі;
- 3) бюджет закупівель матеріалів в натуральному і вартісному вимірах;
- 4) бюджет витрат на працю;
- 5) бюджет собівартості одиниці та кінцевих запасів готової продукції.

Затверджено на засіданні кафедри обліку і бізнес – консалтингу

Протокол № xx від xx.202x р.

Зав.кафедрою _____

д.е.н., проф. Андрій ПИЛИПЕНКО

Екзаменатор _____

д.е.н., проф. Світлана ЛАБУНЬСЬКА

Критерії оцінювання екзаменаційних завдань за навчальною дисципліною *ОБЛІК ДІЯЛЬНОСТІ ТА І УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ*

Для оцінки рівня відповідей студентів під час вирішення практичних завдань використовуються такі критерії:

Завдання першого рівня характеризує професійні навички студента на *стереотипному рівні* та оцінюються максимально на рівні **10 балів**. Від **6 до 9 балів** отримує студент **припускається розрахункових помилок, або не в повному обсязі наводить розрахунки**. Студент отримує 1-5 балів, якщо в ході рішення виникли суттєві або розрахункові помилки, які викривили кінцевий результат рішення (в залежності від змісту та ступені помилковості дій), або у разі обрання невірної ходу рішення, за умови вірного виконання більш ніж 25 % завдання.

Завдання другого рівня- **діагностичне** дає змогу студентові отримати максимально **15 балів**. **Максимальна кількість балів** надається студентові якщо **виконання відбулося в повному обсязі з відповідними поясненнями, здійснені всі розрахунки та немає арифметичних помилок**. Якщо студент **не наводить пояснення, або припускається розрахункових помилок, або не в повному обсязі наводить бухгалтерські записи й розрахунки**, він отримує тільки **10 балів** за друге завдання. **У разі допущення серйозних помилок, які вплинули на хід рішення, чи обрання невірної способу рішення на якомусь з етапів, що суттєво вплинуло на хід розв'язання та кінцевий результат**, студент отримує до 50% від максимально можливої оцінки **–(8 балів)**.

Третє завдання (евристичний рівень) оцінюється максимально у 15 балів і дає можливість студентові отримати максимальну оцінку 40 балів.. **Максимальну кількість балів (15 балів)** студент отримує за умов **детального наведення всіх бухгалтерських записів, розрахунків і пояснень та у разі наведення КІНЦЕВОГО ВИСНОВКУ**. У разі відсутності пояснень щодо ходу розв'язання та кінцевого висновку завдання оцінюється в **10 балів**. Студент отримує **5 балів**, якщо в ході рішення виникли суттєві або розрахункові помилки, які викривили кінцевий результат рішення (в залежності від змісту та ступені помилковості дій), та призвели до обрання невірної ходу рішення, за умови вірного виконання більш ніж 25% завдання.

Завідувач кафедри обліку і
бізнес-консалтингу, д.е.н., проф. _____ Андрій ПИЛИПЕНКО

Екзаменатор, д.е.н., проф. _____ Світлана ЛАБУНСЬКА

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна :

1. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник. К. ЦНЛ.2020. 534с.
2. Гуцаленко Л. Управлінський облік: навчальний посібник. К.ЦНЛ. 2020. 370с.
3. Лабунська С.В. Собакар М.В. Визнання внутрішньо генерованого гудвілу як ідентифікатора оцінки нематеріальних активів у системі управлінського обліку підприємства. *Бізнес-інформ*. Харків, 2022. Вип. 6, С. 64-77.

<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28411>

4. Пилипенко А. А., Халліфах А.М. Архітектурно-онтологічне моделювання обліково-аналітичного забезпечення менеджменту бізнес-процесів підприємства Бухгалтерський облік як наука: від основ до наукової картини світу : колективна монографія / за заг. ред. В. Я. Плаксієнка. Київ: Центр учбової літератури, 2021. С. 165-182.

<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28044>

5. Пилипів Н. І., Максимів Ю. В., П'ятничук І. Д. .Управлінський облік : навчально- методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Електронні дані. - Івано- Франківськ, 2018. 380 с.

6. Управлінський облік : підручник/ О.В.Фоміна, О.А. Мошковська , О.О. Августова [та ін.]: за заг. Ред. О. В. Фоміної. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 228 с.

7. Фаріон І.Д., Писаренко Т.М. Управлінський облік: підручник. К. ЦНЛ.2020. 792с.

Додаткова:

8. Курган Н. В. Еволюція та перспективи автоматизації бухгалтерського обліку та подання звітності підприємств України [Електронний ресурс].*Східна Європа : економіка, бізнес та управління*. 2019. № 5 (22). С. 249-256

<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/22601>

9. Пилипенко А. А. Халіфах А.М. Забезпечення прозорості управлінської звітності та зрілості організації стратегічного обліку в інтегрованих ланцюгах виробничої кооперації. *Вісник Одеського національного університету. Серія Економіка*. 2022. Т. 27. Вип. 2(92), С. 79-86

<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27493>

10. Метіль Т.К., Максимчук І.А. Організація управлінського обліку в інформаційному просторі підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021.№16 С.46-50.

11. T.Metil, S. Maryanova, S. Petrovska, A Lysenko, Marharyta Kravchenko. *Organization of management accounting on the basis of the process approach automation.Academy of accounting and financial studies journal..* 2019.Volume 23, special issue 2,

12. Seal, W., Rohde, C., Garrison, R.H. & Noreen E.W. “Management Accounting”, 6.ed. McGraw-Hill, 2019.

13. Cost Management: Accounting and Control, Fifth Edition Don R. Hansen and Maryanne M. Mowen , 2019

Інформаційні ресурси:

14. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку ".
[Електронний ресурс]-Режим доступу :
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
15. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 № 996-XIV зі змінами та доповненнями.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
16. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С.Кузнеця [Електронний ресурс]- Режим доступу : <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=1136>
17. Міністерство фінансів України URL: [http:// www.minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua)
18. Global Management Accounting Principles [Електронний ресурс]. Режим доступу : [global-management-accounting-principles.pdf \(cgma.org\)](http://global-management-accounting-principles.pdf)